

1

רְטוֹנְקוֹ



רְטוֹנְקוֹ נִשְׁעַן עַל הַבֵּר וְתַחֵב אֶת חוֹטְמוֹ לְכוֹסִית הַשּׁוֹט הַמְלוּכְלַכַּת שְׁלוֹ. הוּוִיִּסְקִי לֹא הַצְלִיחַ לְחַמֵּם אוֹתוֹ. כְּלוּם לֹא הָיָה יְכוּל לְחַמֵּם אוֹתְךָ בְּעִיר שְׁכוּחַת הַקְּדוּשִׁים הַזֹּאת. וְאִי אִפְשָׁר הָיָה לְהַתְחַמֵּק מֵהָרִיחַ. מֵהַתְּעֹרֹבֶת הַמִּשְׁנִיקָה שֶׁל מַיִם עוֹמְדִים, צְדָפוֹת וְאַבְנִים רְטוּבוֹת, שְׁכֵמוֹ נִסְפָּגָה לְתוֹךְ נִקְבוּבוּתָיו כְּאִילוֹ הוּא שְׂרָה בְּתַמְצִיתָהּ שֶׁל הָעִיר. כְּאִילוֹ הָיָה סֶפֶל הַתָּה הַגְּרוּעַ בְּעוֹלָם.

הָרִיחַ הָיָה מוֹרְגֵשׁ בְּיוֹתֵר בְּאֶזְרוֹר הַחֲבִית, וּבְמִיּוֹחַד בְּחוֹר עֵלוֹב כְּמוֹ זֶה – מִסְכָּאָה נְמוּכָה שֶׁנִּתְחַבְּבָה לְקוֹמָה הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁל אֶחָד מִבְּנֵינִי הַמְּגוֹרִים הַקּוֹדְרִים בְּיוֹתֵר שֶׁל מִשְׁכְּנוֹת הָעוֹנִי. בְּנִיִּן שֶׁתְּקָרְתוּ שׁוֹקֵעַת בְּגַלְל פְּגַעֵי מִזְג הָאוּוִיר וּבְנֵייהָ גְרוּעָה, שְׁקוֹרוֹתָיו מוֹשְׁחָרוֹת מִפִּיחַ מֵהָאֵחַ שֶׁחֲדָלָה מִלְּפַעוֹל זֶה מְכַבֵּר וְאַרְוֹבְתָהּ סְתוּמָה מִפְּסוּלָת. הַרְצַפָּה הַיִּיתָה מְכוּסָה נִסְוֶרֶת כְּדִי לְסַפּוֹג בִּירָה שֶׁנִּשְׁפָּכָה, קִיא וְכֹל דְּבַר אַחַר שֶׁלְקוֹחָת הַבֵּר אֵיבְדוּ שְׁלִיטָה עָלָיו. רְטוֹנְקוֹ תָּהָה כְּמוֹ זֶמֶן עֶבֶר מֵאֵז נִיקָה מִיִּשְׁהוּ אֶת קֶרְשֵׁי הַרְצַפָּה. הוּא טִמֵּן אֶת חוֹטְמוֹ עִמוֹק עוֹד יוֹתֵר בְּכוֹסִית וְשֶׁאֵף אֶת נִיחּוּחוֹ הַמְּתוֹק שֶׁל הוּוִיִּסְקִי הַגְּרוּעַ. זֶה גֵרַם לְעֵינָיו לְדַמוּעַ.

”אַתָּה אִמּוֹר לְשִׁתּוֹת אֶת זֶה, לֹא לְהַסְנִיף אֶת זֶה,” אָמַר הַמוֹזַג בְּצַחוֹק.

רְטוֹנְקוֹ הניח את כוסו והסתכל באיש במבט לא ממוקד. היו לו צוואר רחב וחזה דמוי חבית, בריון אמיתי. לא פעם ראה אותו רְטוֹנְקוֹ משליך לקוח קולני אל הרחוב, אבל היה קשה להתייחס אליו ברצינות כשהיה לבוש באופנה המגוחכת החביבה על צעירי החבית – חולצה ורודה עם שרוולים שנראו כעומדים להתפקע על קיבורות ענק, ארוזה בתוך וסט משוכך באדום-כתום צעקניים. הוא נראה כמו סרטן מגונדר אחרי שהשיל את עורו.

"ספר לי," אמר רְטוֹנְקוֹ. הקרצ'ית שלו לא הייתה טובה מלכתחילה, והייתה גרועה עוד יותר אחרי כמה כוסיות. "למה עיר זה כזה מסריחה? כמו מרק ישן? כמו כיור מלא כלים?"

המוזג צחק. "זאת רק הַטְרָדֶם. מתרגלים אליה."

רְטוֹנְקוֹ הניד בראשו. הוא לא רצה להתרגל לעיר הזאת או לצחנתה, תפקידו אצל חבר המועצה הוֹדָה היה משעמם. אבל הוא הוקיר את העובדה שמגוריו היו יבשים וחמים. כִּנְסֵל גרישה יקר ערך, רְטוֹנְקוֹ הוחזק בתנאי נוחות ובכטן מלאה. בעבר הוא קילל את הוֹדָה, מפני שהשתעמם מעבודתו בהנחיית משלוחי היקרים של הסוחר על פני הים, ונטר טינה על תנאי החווה שלו, אותה עסקת שוטים שערך כדי להיחלץ מִרְבֵּקָה אחרי מלחמת האזרחים. אבל עכשיו? עכשיו לא היה יכול שלא לחשוב על סדנת הגרישה בביתו של הוֹדָה, כשהאש בוערת בשבכה בעליצות, ולחם חום מוגש עם גושי חמאה ונתחים עבים של קותלי חזיר. אחרי מותו של הוֹדָה, מועצת הסוחרים הקרצ'ית הניחה לרְטוֹנְקוֹ לקחת על עצמו מסעות בים כדי לשלם את יתרת חוזה השעבוד שלו. התשלום היה גרוע, אבל אילו עוד אפשרויות היו לו? הוא היה נֶשֶׁב גרישה בעיר עוינת, בלי כישורים מלבד אלה שנולד איתם.

"עוד אחת?" שאל המוזג והחווה אל כוסו הריקה של רְטוֹנְקוֹ.

רְטוֹנְקוֹ היסס. אסור לו לכבז את כספו. אם ינהג באגורות שלו בחוכמה, יצטרך להשכיר את עצמו רק לעוד מסע אחד, אולי שניים, ויהיה לו די כסף כדי לפרוע את חוזה השעבוד שלו ולקנות לעצמו כרטיס לִרְבֵּקָה במחלקה שלישית. זה כל מה שהוא היה צריך.

הוא אמור להיות על הרציף בעוד פחות משעה. התחזית צפתה סערות, וזה אומר שהצוות יסתמך על רְטוֹנְקוֹ שישלוט בזרמי האוויר וינחה את הספינה בבטחה אל הנמל שאליו היו אמורים להגיע. הוא לא ידע מה היעד ולא היה לו אכפת. הקברניט יכריז על קואורדינטות, רְטוֹנְקוֹ ימלא את המפרשים או ירגיע את השמים, ואחר כך יאסוף את התשלום שלו. אבל הרוחות עדיין לא גברו. אולי יוכל לישון לאורך חלקו הראשון של המסע. רְטוֹנְקוֹ טפח על הבר והנהן. מה יכול בן אדם לעשות? מגיעה לו קצת נוחות בעולם הזה.

"אני לא נער שליחויות", מלמל.

"מה זה?" שאל המוזג כשמזג עוד משקה.

רְטוֹנְקוֹ נופף בידו בביטול. האדם הזה, השוטה הפשוט הזה, לעולם לא יוכל להבין. הוא עמל לו באלמוניות, בתקווה למה? לעוד מטבע בכיסו? למבט חמים מנערה יפה? הוא לא ידע דבר על תהילה בקרב, איך זה כשסוגדים לך.

"אתה מְרַבֵּקָה?"

מבעד לטשטוש המעורפל שיצר הוויסקי התעוררה בְּרֵטוֹנְקוֹ דריכות. "למה?"

"שום סיבה. אתה פשוט נשמע רַבֵּקְנִי."

רְטוֹנְקוֹ אמר לעצמו להירגע. הרבה רַבֵּקְנִים עברו בְּקֵטְרֵם בחיפוש אחר עבודה. לא היה עליו שום סימן המעיד שהוא גרישה. הפחדנות שלו מילאה אותו בגועל – כלפי עצמו, כלפי המוזג, כלפי העיר הזאת.

הוא רצה לשבת וליהנות מהמשקה שלו. לא היה איש בכר שעלול להתנפל עליו, ולמרות שריריו של המוזג, רְטוֹנְקוֹ ידע שהוא יכול להתמודד איתו בקלות. אבל כשאתה גרישה, גם ישיבה דוממת עלולה להזמין צרות. היו לאחרונה עוד שמועות על היעלמויות בְּקֵטְרֵם – גרישה שנעלמו מהרחובות או מבתיהם, שכנראה נחטפו על ידי סוחרי עבדים ונמכרו למרבה במחיר. רְטוֹנְקוֹ לא היה מוכן לאפשר לזה לקרות לו, לא כשהוא קרוב כל כך לקנות לעצמו דרך בחזרה לְרַבֵּקָה.

הוא חיטל את הוויסקי שלו, הטיח מטבע על הבר וקם מהשרפרף. הוא לא השאיר טיפ. אדם צריך לעבוד למחייתו.

רְטֹוֹנְקוֹ הרגיש מעט לא יציב כשיצא, והצחנה הלחה של האוויר לא הועילה לו. הוא השפיל את ראשו ושם פעמיו אל הנמל הרביעי, מניח להליכה לרענן את ראשו. עוד שני מסעות, חזר ואמר לעצמו. עוד כמה שבועות בים, עוד כמה חודשים בעיר הזאת. הוא ימצא דרך לעשות את זה נסבל. הוא תהה אם חלק מחבריו הוותיקים ממתינים לו בְּרִבְקָה. אמרו שהמלך הצעיר מחלק חנינות כמו סוכריות בפרוטה, מתוך להיטות לבנות מחדש את הארמיה השנייה – צבא הגרישה שהצטמק כל כך בגלל המלחמה.

"רק עוד שני מסעות," אמר לאף אחד, מטביע את מגפיו באדמת האביב הלחה. איך יכול להיות כל כך קר ורטוב בתקופה כל כך מאוחרת? החיים בעיר היו כמו להיות לכוד בבית השחי הצונן של ענק כפור. הוא עבר לאורך גראפקנאל, ורעד כשהבחין בחטף באי הרעלה השחורה המסתתר בעיקול המים. זה היה המקום שבו עשירי קְרִיץ' קברו בעבר את מתיהם בתוך בתי אבן קטנים שבצבצו מעל קו המים. תעלול כלשהו של האקלים אפף את האי באופן קבוע בערפל מתנחשל, והיו שמועות שהמקום רדוף רוחות. רְטֹוֹנְקוֹ החיש את צעדיו. הוא לא היה נתון להשפעתן של אמונות טפלות – כשלאדם יש כוח כמו שלו, אין לו סיבה לפחד ממה שעלול לארוב בצללים – אבל מי אוהב לעבור ליד בית קברות?

הוא התחפר עמוק יותר במעילו ונחפו לאורך האוֹנְסְטְרָאט, כשהוא מקפיד להישאר ער לתנועות בכל סמטה מתפתלת. בקרוב יהיה שוב בְּרִבְקָה, שם יוכל לטייל ברחובות ללא פחד. בהנחה שיזכה לחנינה. רְטֹוֹנְקוֹ התנועע באי־נוחות במעילו. המלחמה שישתה גרישה בגרישה, והצד שלו היה אכזרי במיוחד. הוא רצח רעים לשעבר, אזרחים ואפילו ילדים. אבל את הנעשה אין להשיב. המלך ניקולאי זקוק לחיילים, וְרְטֹוֹנְקוֹ הוא חייל טוב מאוד.

רְטֹוֹנְקוֹ הנהן פעם אחת אל השומר המסוגר בתוך התא הקטן שבכניסה לנמל הרביעי, והעיף מבט מעבר לכתפו כדי לוודא שלא

עקבו אחריו. הוא עבר בין מכולות המטען לרציפים, מצא את המעגן המתאים ועמד בתור כדי להירשם אצל הקצין הראשון. רֶטֶוֹנְקוֹ זיהה אותו ממסעות קודמים, תמיד רדוף דאגות וחמוץ סבר, צווארו הצנום מבצבץ מצווארון מעילו. הוא אחז בצרור מסמכים עבה, ורֶטֶוֹנְקוֹ הבחין בחותם השעווה הסגול של אחד מהחברים במועצת הסוחרים של קרץ'. בעיר הזאת, החותמים האלה טובים יותר מזהב ומבטיחים את המעגנים הטובים ביותר בנמל ועדיפות בגישה למזחים. ולמה חברי המועצה זוכים לכבוד שכזה, לעדיפות שכזאת? בגלל מטבע. מפני שמשמיותיהם הניבו רווח לקֶטְרָדֶם. לכוח יש משמעות נוספת ברֶבְקָה, שם איתני הטבע נכנעים למרותם של הגרישה, ובארץ שולט מלך של ממש ולא חבורה של סוחרים כי ימלכו. יש להודות כי רֶטֶוֹנְקוֹ אכן ניסה להפיל את אביו של אותו מלך מכיסאו, אבל הנקודה נותרה על כנה.

"אנחנו עדיין לא מוכנים לקבלת שאר הצוות," אמר הקצין הראשון כשרֶטֶוֹנְקוֹ מסר את שמו. "אתה יכול להתחמם במשרד מנהל הנמל. אנחנו מחכים לסימן ממועצת הגאויות."

"יופי לכם," אמר רֶטֶוֹנְקוֹ שלא התרשם. הוא הרים מבט אל אחד ממגדלי האובליסק השחורים המיתמרים מעל לנמל. אם היה סיכוי כלשהו שבמועצת הגאויות הרמה והנישאה יראו אותו ממגדלי התצפית שלהם, הוא היה מבהיר להם בדיוק מה הוא חושב בכמה תנועות נבחרות. הם היו אמורים להיות גרישה, אבל האם אי־פעם נקפו אצבע כדי לעזור לגרישה האחרים בעיר? לעזור לאלה שמזלם בגד בהם והיו מקבלים בברכה מעט חביבות? "לא, הם לא," השיב לעצמו.

הקצין הראשון העווה את פניו. "חָזֶן, רֶטֶוֹנְקוֹ. שתית?"
"לא."

"אתה מסריח מוויסקי."

רֶטֶוֹנְקוֹ משך באפו. "טיפונת ויסקי."

"רק תתפכח. תשיג לעצמך קפה או ירְדֶה חזקה. הכותנה הזאת חייבת להגיע לדיִיִּרהוֹלֶם בתוך שבועיים, ואנחנו לא משלמים לך כדי להסתגר עם הנגאובר בבטן הספינה. מובן?"

"כן, כן," אמר רֶטְוֹנְקוֹ בְּנִיד יד מזלזל, כבר בדרכו אל משרד מנהל הנמל. אבל כשהיה כמה צעדים ממנו, הצליף בפרק ידו. מערכולת קטנה לכדה את המסמכים שהחזיק הקציין הראשון והעיפה אותם מעל הרציפים.

"לעזאזל!" הוא צעק כשיצא למרדף על פני לוחות העץ, במאמץ ללכוד את הדפים של שטר המטען שלו לפני שיתעופפו הימה. רֶטְוֹנְקוֹ חייך בהנאה קודרת, ואז חש שגל של עצב אוחז בו. הוא היה ענק בין בני אדם, נֶשֶׁב מחונן, חייל מצוין, אבל הנה הוא סתם שכיר, רֶבְקָנִי זקן ואומלל שדיבר קְרַצ'ית שבורה ושתה יותר מדי. בבית, אמר לעצמו. בקרוב אהיה בבית. שם כבר יזכה בחנינה שלו ויוכיח את עצמו שוב. הוא יילחם למען המדינה שלו. הוא יישן תחת גג שאינו דולף וילבש קֶפְטָה מצמר כחול ובטנה מפרוות שועל כסף. הוא יהיה שוב אמיל רֶטְוֹנְקוֹ, לא הצל העלוב הזה.

"יש קפה," אמר הפקיד כשרֶטְוֹנְקוֹ נכנס למשרד מנהל הנמל, והחווה לעבר מַחֵם נחושת בפינה.

"תה?"

"יש קפה."

הארץ הזאת. רֶטְוֹנְקוֹ מילא ספל ברפש הכהה, בעיקר כדי לחמם את ידיו. הוא לא היה יכול לסבול את הטעם, בהחלט לא בלי כמות נכבדה של סוכר, שמנהל הנמל לא טרח לספק.

"רוח נכנסת," אמר הפקיד כשנשמע בחוץ צלצולו של פעמון שהרוח הגוברת נענעה.

"יש לי אוזניים," רטן רֶטְוֹנְקוֹ.

"לא נראה לי שזה ישפיע פה יותר מדי, אבל ברגע שתצאו מהנמל –"

"שקט," אמר רֶטְוֹנְקוֹ בחדות. הוא קם על רגליו והקשיב.

"מה?" שאל הפקיד. "יש –"

רֶטְוֹנְקוֹ הצמיד אצבע לשפתיו. "מישהו צועק." הקול הגיע ממקום העגינה של הספינה.

"אלה רק שחפים. השמש תזרח בקרוב ו –"

רְטֹנְקוֹ הרים יד, ומשב אוויר הטיח את הפקיד לאחור אל הקיר.
 "אמרתי שקט."

פיו של הפקיד נפער בעודו תלוי צמוד אל לוחות הקיר. "אתה
 הגרישה שהביאו לצוות?"
 בשם הקדושים, האם על רְטֹנְקוֹ לשאוב את האוויר מריאותיו של
 הילד הזה ולחנוק אותו כדי שישתוק?

מבעד לחלונות השמנוניים ראה שהשמים מתחילים להכחיל עם
 התקרבות הזריחה. הוא שמע את צווחת השחפים הסורקים את הגלים,
 תרים אחר ארוחת בוקר. אולי האלכוהול מטשטש את מוחו.
 רְטֹנְקוֹ הניח לפקיד לצנוח לקרקע. הוא רוקן את ספל הקפה שלו,
 ולא רצה לטרוח למלא אותו שוב.

"אמרתי לך שזה כלום," אמר הפקיד בזמן שהתרומם על רגליו.
 "לא היית חייב להתעצבן ככה." הפקיד התנער מאבק והתיישב שוב
 מאחורי השולחן. "אף פעם לא פגשתי אחד מכם בעבר. גרישה."
 רְטֹנְקוֹ נחר. סביר שהפקיד כן פגש גרישה ופשוט לא ידע על כך.
 "משלמים לך די טוב על המסעות?"
 "לא מספיק טוב."

"אני – " אבל הדבר שעמד הפקיד לומר עכשיו אבד כשדלת
 המשרד התפוצצה בסופת כפיסי עץ.

ידיו של רְטֹנְקוֹ התרוממו כדי להגן על פניו. הוא התגלגל ותפס
 מחסה מאחורי שולחן הפקיד. אישה נכנסה למשרד – שחורת שיער,
 זהובת עיניים. שו.

הפקיד הושיט יד לרובה הציד שרְטֹנְקוֹ ראה קשור מתחת לשולחן.
 "הם באו בשביל המשכורות!" הוא צעק. "אף אחד לא לוקח את
 המשכורות."

רְטֹנְקוֹ צפה בהלם כשהפקיד הגבוה והדק נעמד כמו איזה לוחם
 נקמות ופתח באש. בשם כל מה שקדוש, אין דבר שיכול לדרבן קרצי'
 לפעולה כמו כסף.

רְטֹנְקוֹ הציץ מעבר לשולחן בדיוק בזמן כדי לראות את הרובה
 יורה ופוגע באישה ישר בחזה. היא הוטחה לאחור, התנגשה בידיה

הדלת וקרסה לרצפה. הוא הריח את הצריכה הנוקבת של אבק השריפה, את ריחו המתכתי של הדם. בטנו של רֶטְוֹנְקוֹ התכווצה בצורה מביכה. עבר זמן רב מאז שראה מישהו נורה לפניו – וזה היה בזמן מלחמה.

"אף אחד לא לוקח את המשכורות," חזר הפקיד בסיפוק. אבל לפני שרֶטְוֹנְקוֹ הספיק להשיב, השוּ לפתה בידה המגואלת בדם את המשקוף והרימה את עצמה על רגליה. רֶטְוֹנְקוֹ מצמץ. כמה ויסקי בדיוק הוא שתה? האישה צעדה קדימה. מבעד לשיירי חולצתה הקרועה ראה רֶטְוֹנְקוֹ דם, בשר מנומר כדוריות ירי ונצנוץ של מה שנראה כמו מתכת. הפקיד ניסה במסורבל לטעון מחדש, אבל האישה הייתה מהירה מדי. היא חטפה מידי את הרובה, הטיחה אותו בו בעוצמה והפילה אותו הצידה. היא השליכה את הרובה והפנתה את עיניה הזהובות אל רֶטְוֹנְקוֹ.

"קחי את המשכורות!" צעק רֶטְוֹנְקוֹ ודחף את עצמו לאחור. הוא חפר בכיסו וזרק אליה את ארנקו הריק כמעט. "קחי מה שאת רוצה."

האישה חייכה קלות למשמע הדברים – ברחמים? בשעשוע? רֶטְוֹנְקוֹ לא ידע. אבל הוא הבין שהיא כלל לא באה בשביל הכסף. היא באה לקחת אותו. ולא משנה אם היא סוחרת עבדים או שכירת חרב או משהו אחר לגמרי. היא תמצא את עצמה מול חייל, לא מול חלשלוש מפוחד.

הוא זינק על רגליו, אימץ שרירים שהגיבו באי־רצון לדרישותיו, ועבר לעמידה קרבית. זרועותיו התקשתו לפנים. רוח מייללת שטפה את החדר, העיפה כיסא, ואחריו את שולחנו של הפקיד, ואז את מחם הקפה המהביל הישר אל האישה. היא העיפה כל אחד מהפריטים הצידה בלי לגלות בהם כל עניין, כאילו היא מסיטה מדרכה קורי עכביש תועים.

רֶטְוֹנְקוֹ מיקד את כוחו, דחף את שתי ידי קדימה, וחש התפוקות באוזניו כשהלחץ צנח והרוח התנחשלה בענן סערה גואה. אולי

קליעים לא יכולים לעצור את האישה הזאת, אבל בואו נראה איך היא מתמודדת מול חרון הסערה.

האישה נהמה כשהסערה אחזה בה והטיחה אותה לאחור מבעד לדלת הפתוחה. היא תפסה במשקוף במאמץ לשמור על אחיזה. רְטוֹנְקוֹ צחק. הוא שכח כמה הוא אוהב להילחם. אז, מאחוריו, שמע קראק רם, צווחת מסמרים נעקרים ועץ נקרע. הוא הסתכל מעבר לכתפו והספיק להעניק מבט חטוף בשמי הזריחה, במזח. הקיר נעלם. זרועות חזקות אחזו בו, הצמידו את ידיו אל צדדיו ומנעו ממנו להשתמש בכוחו. הוא התרומם, נסק מעלה, והנמל התכווץ מתחתיו. הוא ראה את גג המשרד של מנהל הנמל, את גופו של הקצין הראשון מושלך בערימה על הרציף. סיפון הספינה שְרִטְוֹנְקוֹ היה אמור להפליג עליה הפך לתערובת של קרשים שבורים, גופות נערמו תחת התרנים המנופצים. תוקפיו היו שם קודם.

האוויר היה קר על פניו. ליבו הלם במקצב לא יציב באוזניו. "בבקשה", התחנן כשעלו גבוה יותר, לא בטוח למה הוא מתחנן. חושש לזוז בפתאומיות רבה מדי או בעוצמה גבוהה מדי, הטה את צווארו כדי להסתכל במי שלכד אותו. רְטוֹנְקוֹ פלט גניחה מבועתת, בין יפחה ליללה מבוהלת של חיה שנלכדה במלכודת.

האיש האוחז בו היה שו, שערו השחור אסוף בצניפה הדוקה, עיניו הזהובות מצומצמות מול הרוח העזה – ומגבו מגיחות שתי כנפיים ענקיות שטפחו מול השמים, מחוברות בצירים, מעוצבות בתחרת כסף מסולסלת ומכד קנווס מתוח. האם זה מלאך? שד? חפץ מכני מוזר שהתעורר לחיים? האם רְטוֹנְקוֹ פשוט יצא מדעתו?

בזרועות לוכדו ראה אמיל רְטוֹנְקוֹ את הצל המוטל על פני הים המנצנצים הרחק מתחתם: שני ראשים, שתי כנפיים, ארבע רגליים. הוא הפך לחיה גדולה, אך החיה הזאת תטרוף אותו. תפילותיו הפכו לצרחות, וגם אלה וגם אלה לא נענו.